

SUOMESSA
PELIEN HEDELMÄT MENEVÄT
REILUSTI JAKOON.

Suomi on siitä hieno maa, että kolikolla saa peli-iloa ja hävitessäänkin hyvän mielen. Pelivoittovarat RAY ohjaa kansalaisjärjestöille, jotka puolestaan auttavat suomalaisia pitämään paremmin huolta itsestään ja toisistaan.

Suomen Kuurosokeat ry. - Föreningen Finlands Dövblanda r.f. saa tänä vuonna RAY:ltä 2 496 000 euroa avustusta tärkeään työhönsä.

3 • 2008

TUNTOSARVI

Suomen Kuurosokeat ry

Maaliskuu

Taiteellinen Milla haaveilee omasta yrityksestä

Kommunikaatiotaitojen merkitys

Riitta on tehokas kuurosokeusasiain tiedottaja

Sisältö

Uusia julkaisuja.....	2
Pääkirjoitus: Unelmista totta.....	3
Taiteellinen Milla haaveilee omasta yrityksestä.....	4
Kuurosokeilta pyydetään lisää kilpailutoita ja esityksiä.....	6
Viisi kysymystä.....	7
Ebelle suomen kieli on haaste.....	8
Pistekirjalainajan lyhyet muistelmat..	9
Pistekirjoitus on erottamaton osa elämäni.....	11
Kommunikaatiotaidot kannattaa opetella ajoissa.....	13
Retinitis-yhdistys järjestää maailmankonferenssin.....	14
Siellä muumiot eli niin kuin ennenkin!.	15
Avustusten hakuaika meneillään....	17
Riitta on tehokas kuurosokeusasiain tiedottaja.....	18

Seuraava Tuntosarvi ilmestyy 25.4.
Aineiston viimeinen jättöpäivä on 9.4.

Kannen kuvassa **Milla Päiväniemi** syyskokouksen tauolla Nokialla marraskuussa 2007. Millan kotisivut osoitteessa: www.tuubi.net/milla.
Kuva: **Tuija Wetterstrand**

TUNTOSARVI 34. vuosikerta, ISSN 0358-2280, **Julkaisija:** Suomen Kuurosokeat ry. **Taitto:** Tuija Wetterstrand, **Toimitus:** Päätoimittaja, tiedottaja Tuija Wetterstrand, p. (09) 54953521, matkap. 040 7532026, tekstip. (09) 54953526, faksi (09) 54953517, s-posti: tiedotus@kuurosokeat.fi. **Toimitusneuvosto:** Anu Mikkola (puheenjohtaja), Carita Halme, Esko Jäntti, Kauko Kokkonen, Merja Vähämaa, Raili Karisaari (sihteeri), Tuija Wetterstrand (päätoimittaja). **Hinta:** Vuosikerta 25 euroa. Suomen Kuurosokeat ry:n jäsenille ja asiakkaille ilmainen. 12 numeroa vuodessa isokirjoituksella, pisteillä, äänitteinä, videona, ja/tai elektronisena versiona. Ruotsinkielinen Känslsprödet ilmestyy 5 kertaa vuodessa isokirjoituksella. **Tilaukset ja osoitteenmuutokset:** Suomen Kuurosokeat ry, PL 40, 00030 IIRIS, p. (09) 5495 350, tekstip. (09) 5495 3526, faksi (09) 5495 3517, s-posti: kuurosokeat@kuurosokeat.fi. Toimiston aukioloaika ma-pe klo 8.00-15.45. **Painopaikka:** Kopio Niini Finland Oy. Toimituksella on oikeus käyttää lehden juttuja yhdistyksen internet-sivuilla www.kuurosokeat.fi. Tuntosarvi on Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liiton Kultti ry:n jäsenlehti

Uusia julkaisuja

Juuri päättyneen Kuntoutumistyön kehittämisprojektin päätuotteena on valmistunut kaksi opasta: Opas kuurosokeiden kuntoutustyötä tekeville, julkaisuja B5 / 2008 (ISBN 978-952-9713-41-7) ja Kuurosokean kuntoutujan opas, julkaisuja C5 / 2008 (ISBN 978-952-9713-42-4). Kummankin oppaan tekijät ovat **Kari Korhonen** ja **Sinikka Yli-Kerttula**. Kuurosokean kuntoutujan opas on postitettu Tuntosarven postituslistan mukaan kaikille jäsenille ja asiakkaille, joille tulee mustavalkoinen lehti. Myöhemmin tänä vuonna opas julkaistaan vielä viitottuna videona dvd:llä, Daisy-äänikirjana, pistekirjana ja luetusohjelmassa. B-sarjan oppaan myyntihinta on 9 euroa ja C-sarjan oppaan 6 euroa. Tilaukset: kuurosokeat@kuurosokeat.fi. ■

— PÄÄKIRJOITUS —

Unelmista totta

Pikkutyttönä ollessani itkin, kun äitini luki minulle tarinaa **Helen Kelleristä**. Mietin, miten Helenin kanssa olisi voitu kommunikoida. Ensikontaktini kuurojen yhteisöön sain, kun murrosikäisenä menin viittomakielen kurssille kotikaupungissani Vaasassa. Silloin tapasin kaksi täysin taktiilisesti viittovaa Nymanin sisarusta. 1980-luvun alussa ei Vaasassa ollut tulkkeja, joten viitoin juhlia ja muuta toimintaa heille kädestä käteen. Muistan, kuinka mielenkiintoista oli viittoa kahdelle ihmiselle samaan aikaan! Kävin kuurosokeiden tukihenkilökurssin ja aloin toimia tukihenkilönä. Kuurosokeiden leirit ja kurssit tulivat tutuksi parinkymmenen vuoden aikana. Aluksi toimin niissä tulkkina ja lopulta myös vetäjänä.

Olen siis 30 vuoden ajan elänyt arkea kuurosokeiden henkilöiden kanssa ja yrittänyt yhdessä löytää toimivia kosketuksen menetelmiä.

Oma tutkimusideani löytyi kuitenkin vasta, kun oma puolisoni vähitellen kuurosokeutui. Etsimme menetelmiä sujuvaan kommunikaatioon. Kuntoutuksella oli antaa tietoja vain kielellisen informaation tukemiseksi kädestä käteen viittoon. Kaipasimme muu-

takin, nopeampaa tapaa ilmaista näkö tietoa. Lähdimme itse kokoamaan ja kehittämään menetelmiä. Siihen kului 16 vuotta. Tuloksena syntyi viittöskirja, jonka tietoa ja kokemusta useat kuurosokeat henkilöt, lähipiirit ja ammattityöntekijät jo käyttävät.

Monet lehdet ja tv:n tiedeohjelmat ovat olleet kiinnostuneita kosketuksella jaetusta tiedosta osana erikikäisten kuurosokeiden henkilöiden kommunikaatiota. Olemme saaneet paljon julkisuutta. Kosketukseen liittyvä kommunikaatio kiinnostaa myös muiden järjestöjen työntekijöitä. Kosketuksella jaettu tieto on inhimillistä ja sitä voidaan käyttää laajasti eri asiakasryhmien kanssa, niin kuulevien kuin näkevien.

Haptiisien ja sosiaalishaptisen kommunikaation tieto kuuluu kaikille. Sen tulee olla osa peruskuntoutusta. Haptiisit (kosketusviesti) ja hapteemit (kosketuksen osatekijä) antavat keinoja jakaa viestejä, yhdessä puheen ja viittomisen ohella tai itsenäisesti. Rohkeasti kokeilemaan!

Riitta Lahtinen

kommunikaatiopäällikkö, KT (kasvatustieteen tohtori) ■

Taiteellinen Milla haaveilee omasta yrityksestä

Raili Karisaari

Milla Päiväniemen kodissa Tampereella on aivan tavallinen tammikuisen arkiaamu. Isä on lähtenyt töhön. Lapset, 5-vuotias **Pyry**, 3,5-vuotias **Riku** ja 1,5-vuotias **Samuli** ovat juuri syöneet aamiaisensa ja leikkivät nyt omia leikkejään lastenhuoneessa. Milla toivottaa meidät - alue-sihteerin ja toimittajan - tervetulleeksi ja istumme keittiön pöydän ääreen keskustelemaan.

Milla, 32, on syntynyt Tampereella ja kasvanut Etelä-Suomessa, mutta hänen vanhempinsa juuret ovat Tornionjokilaaksossa. Peruskoulun jälkeen Milla kävi kuvataidelukion Helsingissä ja valmistui Tampereen ammattikorkeakoulun taiteen ja viestinnän osastolta kuvataiteilijaksi vuonna 2000.

Millalla on todettu 3-tyypin Usherin syndrooma. "Kuulin normaalisti noin 6-vuotiaaksi asti, sen jälkeen kuuloni alkoi hitaasti heikentyä. Kävin tavallisen peruskoulun apunani kuulokojeet ja FM-laite. Parikymppisenä kuuloni huononi rajusti."

Milla Päiväniemi

Kuva: Tuija Wetterstrand

Opinnoista Milla selvisi jotenkuten, vaikka olikin käytännössä lähes kuuro. "En saanut mistään selvää ilman huuliota, vaikka FM-laite ja kuulokoje auttoivat paljon." Implanttia Milla ei vielä opiskeluaikana huolinut. "En halunnut päähäni mitään pysyvää konetta enkä edes uskonut, että se auttaisi", Milla nauraa nyt epäluuloilleen. "Käynnistin implantointiprosessin vasta, kun esikoiseni Pyry alkoi opetella puhumaan, enkä saanut lainkaan selvää pojan sanoista."

Millalle tehtiin implanttileikkaus kohta viisi vuotta sitten Tampereen yliopistollisessa keskussairaalassa. "Kuulo kehittyi leikkauksen jälkeen todella nopeasti, alle puolessa vuodessa puheenerottelu oli 86%. Nyt se on jo

100%", Milla iloitsee. Implanttikuuloa tukee toisen korvan Sumo-kuulokoje. Kotona on induktiosilmukka television katselua ja musiikin kuuntelua varten.

Hämärsokeus on vaivannut Millaa lapsesta saakka. Tietokoneen kanssa hän pärjää toistaiseksi häikäisylasien avulla. Häikäisyohjelmaa hän ei ole vielä hankkinut.

"Viime syksynä näköni tutkittiin ja todettiin, että näkökenttä on noin 20 astetta. Näkökentän laidoilla on myös toiminnallista näköä auttavat alueet. Se ei ole juurikaan muuttunut useaan vuoteen, vain hämärsokeus on pahentunut, samoin häikäisy", Milla valottaa.

Kuurosokeiden järjestö tutuksi

Tampereen aluesihteerin Marjatta Puromäen asiakkaaksi Milla tuli viime vuoden syksyllä. Yhdistyksen jäseneksi hänet hyväksyttiin syykokouksen yhteydessä Nokialla. Milla on tyytyväinen aluesihteerin neuvoihin ja apuun tukipalveluiden ja apuvälineiden saamisessa. "Aikaisemmin minulla ei edes ollut tietoa, mitä apua voin hakea ja mitä voin saada".

Arjesta ja kodinhoidosta Milla selviää tällä hetkellä melko hyvin, tosin pimeällä ulkona liikkuminen on vaikeaa. "Välttelin pitkään pimeällä ulosmenemistä, kunnes viime syksynä aloitin tukiviittomien opiskelun työväen-

opistossa. Tuntien jälkeen oli ehtinyt tulla pimeä ja silloin vasta tajusin että nyt tarvitaan apua", Milla muistelee. "Otin yhteyttä Marjatta Puromäkeen ja näköasiat alkoivat heti järjestyä".

Toimintakeskuksen toimintapäivien puutyöpiiriin Milla on osallistunut lauantaisin. Muihin ryhmiin osallistuminen kiinnostaisi, mutta lastenhoidon järjestäminen ei keskellä arkipäivää onnistu helposti. Myös kuntoutuskursseille on vaikea osallistua, koska lapsia ei voi ottaa sinne mukaan. "Lapset ovat tällä hetkellä tärkeimmällä sijalla. Kuntoutuksen aika tulee myöhemmin", Milla toteaa.

Haaveena oma yritys

Päiväniemien kodissa on paljon kauniita tauluja, suurin osa Millan omia maalauksia ja huovutuksia. "Tällä hetkellä en ole ansiotyössä, keskityn perheeseeni. Mutta pyrin pitämään kädentaidot hallinnassa. Jos joku kaveri on jotakin vailla, niin teen heille. Lasten kanssa askarrellaan jotain melkein joka päivä", Milla kertoo.

Millan haaveissa on oma taideyritys. "Jotain käsityötä, silkkipainantaa, huovutusta, maalauksia, sarjakuvia – kaikkea taiteen alaan liittyvää", Milla miettii.

"Toiveissa on myös muutto joskus Lappiin, jossa tällaista yritystä voisi pyörittää." ■

Kuurosokeilta pyydetään lisää kilpailutöitä ja esityksiä

Onnelassa Tuusulassa järjestetään kulttuuriviikko 25.-31.8.2008. Viikkoon kuuluvaa kulttuurijuhlaa vietetään lauantaina 30.8. Kulttuuriviikon aikana Onnelassa on esillä kuurosokeiden kilpailutöitä viidessä eri taidesarjassa. Parhaat työt palkitaan kulttuurijuhlassa lauantaina. Kulttuurijuhlan ohjelmassa on myös kuurosokeiden omia esityksiä.

Keskustoimistoon Helsinkiin on jo lähetetty muutamia kilpailutöitä. Kulttuuritoimikunta toivoo, että niitä tulisi vielä lisää, että saamme esille edustavan kokoelman kuurosokeiden taidetta. Kilpailun teemana on kosketus. Teemaa saa tulkita hyvin vapaasti. Kilpailutyöt tulee lähettää keskustoimistoon Helsinkiin toukokuun loppuun mennessä.

Ohjeet kilpailutöille

Kilpailusarjoja on viisi:

- 1) **Valokuvaus** (hyväksytään mustavalko- ja värikuvat ja myös digitaaliset kuvat tai kuvakollaasit cd-rom levyillä tai sähköpostitse lähetettynä).
- 2) **Maalaus** (hyväksytään kaikki paperille tai muulle tasaiselle pinnalle

tehdyt työt eri tekniikoilla kuten öljyväri, hiili, akvarelli sekä luonnon- tai muista materiaaleista tehty sommitelmat ja näiden yhdistelmät).

3) **Veistos** (hyväksytään kaikki käsin muotoillut kolmiulotteiset työt eri tekniikoilla ja eri materiaaleista kuten savi, paperimassa, kipsi, puu).

4) **Käsityöt** (hyväksytään kaikki tekniikat kuten virkkaus, kutominen, poppana, ompeleminen, tuohityöt, punonta, huovutus).

5) **Kirjallisuus** (hyväksytään kaikki kirjallisuuden lajit kuten runot, novellit, muistelmat, mietelmät, laulujen sanoitukset).

Kilpailutöitä voivat lähettää sekä yksilöt että ryhmät. Jokaista sarjaa kohti hyväksytään yksi työ henkilöä tai ryhmää kohden. Yksi henkilö voi siis osallistua kaikkiin viiteen sarjaan yhdellä henkilökohtaisella työllä ja sen lisäksi olla mukana ryhmätyön tekijänä kaikissa viidessä sarjassa.

Lisää esityksiä kaivataan

Kulttuuritoimikunta toivoo myös lisää ehdotuksia kulttuurijuhlan esityksiksi. Esityksiä toivotaan sekä alueker-

hoilta että yksittäisiltä kuurosokeilta henkilöiltä. Yksi esitys saa kestää korkeintaan kymmenen minuuttia. Aikaa valmistella ja ilmoittaa esityksiä on jatkettu toukokuun loppuun saakka.

Kilpailutyöt ja esitysehdotukset voi osoittaa kenelle tahansa kulttuuritoimikunnan jäsenelle: Kai Leinonen, Heikki Majava, Anita Palo tai Tuija Wetterstrand. Keskustoimiston osoite on: PL 40, 00030 Iiris. Sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@kuurosokeat.fi.

Myös kulttuuristipendi jaetaan

Lauantain kulttuurijuhlassa julkistetaan myös toimitusneuvoston valitsema kulttuuristipendin saaja. 200 euron kulttuuristipendi annetaan lahjakkaalle kuvataiteen, käsityön, muotoilun, musiikin tai kirjallisuuden harrastajalle. Stipendin tarkoitus on taloudellisesti tukea harrastajaa hänen valitsemallaan kulttuurinalalla. Samalla se on saajalle tunnustus hänen aikaisemmista tuotoksistaan.

Stipendin saajan valitsee toimitusneuvosto kokouksessaan huhtikuussa. Toimitusneuvosto toivoo kuitenkin lukijoilta vinkkejä henkilöstä, jolle stipendin antaminen olisi perusteltua. Vinkkejä voi lähettää tiedotukselle osoitteella tiedotus@kuurosokeat.fi. ■

Viisi kysymystä

Koonnut Aatos Ahonen

1. Mistä "radioperheestä" kertovat kuunnelmat sijoittuvat Hämeeseen, Lahnalahden taajamaan?
2. Mikä elintarvike on ranskankielinen Port du Salut?
3. Minkä kaupunkien välillä lennätettiin Suomen ensimmäinen sähkösnoma?
4. Kenellä tarukuninkaalla oli ritareinaan Lancelot, Galahad ja Parsifal?
5. Mitä erikoista liittyy Kuopion kaupungin perustamiseen?

Vastaukset:

1. Kantolan perhe
2. Juusto
3. Helsingin ja Viipurin
4. Kuningas Arthurilla
5. Kuopio perustettiin kaksi kertaa ■

Ebelle suomen kieli on haaste

Tuija Wetterstrand

Tapaan Virossa 14 vuotta sitten Suomeen muuttaneen **Ebe Nogesmäen** Tampereen aluesihteerin **Marjatta Puron** toimistossa. Alkuun pätkäilemme, miten saamme sovitun haastattelun sujumaan niin, että voin itse samalla tehdä muistiinpanoja. Puheella kommunikointi on vaikeaa, koska Ebe ei tahdo saada selvää sanoista. Lopulta päätämme, että Marjatta kirjoittaa kysymykset tussilla paperille niin isoilla kirjaimilla, että Ebe pystyy ne näkemään ja vastaa sitten omaan tahtiinsa.

Ebe kertoo, että hän on syntynyt Etelä-Virossa. Kuulonäkövamma hänellä on ollut lapsesta saakka. "Näköni alkoi huonontua 6-vuotiaana ja kuulo 14-vuotiaana", Ebe muistelee. Virossa oltiin ymmällään, mistä ongelmat johtuvat. "Kävin lähes puolen vuoden välein Tartossa sairaalassa saamassa erilaisia vitamiini- ja sähköhoitoja. Lopulta lääkärit sanoivat, etteivät voi auttaa."

Eben aviomiehen äiti on syntyjään suomalainen ja hänen kauttaan Ebe, hänen miehensä ja pariskunnan kak-

Ebe Nogesmäe

si poikaa saivat oleskeluluvan Suomeen. Suomessa kuulonäkövamma aiheuttajaksi selvisi hermostoperäinen vika. "Korvat ovat kunnossa, mutta vika on aivoissa", Ebe tiivistää hauskaasti. "Siksi kuulokojeistaakaan ei ole mitään hyötyä".

Kuulo-ongelmista johtuen Suomen kielen oppiminen on ollut vaikeaa. "Ymmärrän kyllä kirjoitettua suomea, mutta puhuminen on vaikeampaa. Minun on vaikea saada selvää puheesta, koska sanojen erotuskyky on huono", Ebe kertoo. Suomen opettelu viivästyi alkuun myös siitä syystä, että kun perhe muutti Suomeen, pojat olivat pieniä ja Ebe enimmäkseen

kotona. "Olin silloin myös hyvin ujo ja arka, nyt olen paljon rohkeampi." Äidin seurassa kotona puhutaan edelleen viroa, mutta keskenään pojat puhuvat suomea.

Ebe on tehostanut suomen opiskeluaan nyt kun pojat ovat aikuisia ja vanhempi muuttanut jo pois kotoa. Ebe käy joka keskiviikko **Heli Viidan** vetämällä suomen kieli viittomakielisille -kurssilla Kuurosokeiden Toimintakeskuksessa. "Heli on antanut ohjeen, että minun pitää lukea suomea, myös ääneen. Joka aamu luen Ilta-lehden suomeksi. Luen myös suomenkielisiä kirjoja", Ebe sanoo ja nauraa, että "opin nopeasti, mutta unohdan helposti."

Toimintakeskus on tullut Ebelle tutuksi myös työpaikkana. Ebe Nogesmäe

on ammatiltaan puutarhuri ja työskenteli ammatissaan Virossa 17 vuoden ajan. Toimintakeskuksessa hän on ollut puutarhurina työllistämistuen turvin jo neljänä kesänä, ja toiveissa on paikka myös ensi kesäksi. Vakituista puutarhurin pestiä Ebe ei ole saanut, mutta harjoittelupaikkoja eri puutarhoista on löytynyt aina välillä. Puutarhurin töiden lisäksi Ebeltä sujuu mallikkaasti myös kuivakukka-asetelmien ja joulun aikaan erilaisten joulu-seppeleiden ja muiden jouluasetelmien teko.

Perheen, opiskelujen ja puutarhatöiden lisäksi sisältöä elämään tuovat harrastukset.

"Harrastuksiani ovat ulkoilu ja lukeminen, ja kun mahdollista käyn myös tanssimassa", Ebe kertoo. ■

Pistekirjalainajan lyhyet muistelmät

Pekka Jaakola

Moni ehkä jo tietääkin, että olen vanha pisteiden käyttäjä. En sentään iältäni mutta muuten, koska olen syntymäsokko ja ainoa mahdollinen käytettävissä oleva lukutaitoni on pistelukutaito.

Opettelin lukemaan pistekirjoitusta 1960-luvun lopussa. Noilta ajoilta pistekirjat ovat muuttuneet perusteellisesti, samoin kuin pistekirjoituksessa käytettävät välimerkit. Ensimmäiset pistekirjani lainasin jo pikkupoi-

kana ollessani Kuopion sokeainkoulussa. Näkövammaisten kirjaston asiakkaaksi liityin joskus 1970-luvun alussa. Ensin lainasin vain pistekirjoja, vähän myöhemmin myös äänikirjoja.

Aloitellessani lukemaan kirjat olivat sellaisia paksuja mötiköitä. Niitä oli todella raskas pidellä. Sitten kirjat alkoivat hiljalleen ohentua, kunnes ne muuttuivat muovikantisiksi. Niissä oli ensin yksipuolinen teksti, mutta lop-puaikoina tekstiä alkoi olla jo kum-mallakin puolella sivua. Muistan vie-läkin, kun tilasin ensimmäisiä laina-kirjojani. Kirjat olivat niin paksuja, että yhteen salkkuun mahtui vain kaksi, korkeintaan kolme kirjaa. Muovisia kirjoja meni salkkuun jo jopa kahdek-san kappaletta.

Ennen muinoin jokaisessa kirjassa oli lainaussäännöt kirjan alussa. Sitä en kyllä muista, että olivatko ne sää-nöt joka niteen alussa vai pelkästään ensimmäisen ja ehkä kolmannen. Linaussääntöjä piti noudattaa tar-kasti. Vaikka sen noudattamisen kanssa oli kyllä välillä vähän niin ja näin. Minullekin tuli aikoinaan sellai-sia kirjoja, joiden puhtaudessa oli toivomisen varaa: sivuille oli tehty omia kirjanmerkkejä tai niitä oli revit-ty irti.

Vanhoissa kirjoissa oli kannessa sellainen taskuntapainen, jossa saat-

toi olla joku paperi tai kortti. Ilmeisesti siinä oli kirjan edellisten käyttäjien nimiä. Oma nimeäni siellä ei tietääk-seni ollut, vaikka mistäpä sen tietää, jos kirjasto laittoi sen sinne jälkeen-päin.

Kuulemma näitä vanhoja kirjoja on vielä saatavissa Kuopiosta, niin sa-notusta varastokirjastosta. Jos ha-luaa palata muistoihin, niin varasto-kirjastosta voi lainata sellaisen van-hanajan paksun opuksen. Se pitää kyllä sitten palauttaa. Toisin kuin nämä uudet omakirjat.

Nyt sitten on sitten tullut markkinoille tämä omakirja. Tai ei se lätyssä täl-laisen vanhan pistekirjan käyttäjän mielestä mikään kirja ole, vihko pi-kemminkin. Ei sitä oikein kirjaksi miel-lä, kun siinä ei ole edes kantta. Ja koska siinä ei ole kantta, niin se on helppo hävittää. Ei tunnu, että hävit-tää kirjan, vaan pelkästään jonkun pistelehden.

Mielestäni tietokoneet ovat tehneet hallaa pisteiden käytölle. Väitän, että pisteiden käyttö on vähentynyt tieto-koneiden vuoksi. Alueyhdistyksistä on nykyään vaikeaa saada materi-aalia pisteillä. Onneksi minä saan lukuapua ja sähköpostia voi käyttää myös, jos pistemateriaalin saanti on hankalaa. ■

Pistekirjoitus on erottamaton osa elämäni

John Lynch

Artikkelin kirjoittaja, irlantilainen **John Lynch** on sokea ja heikkokuuloinen. Tuntosarveen hänen tarinan-sa päättyi IT-vastaava **Seppo Teron** ehdotuksesta. Seppo on ollut muka-na amerikkalaisella postituslistalla, jonka jäsenistä suurin osa on kuuro-sokeita. Listalla käydään paljon kes-kusteluja tietoteknisistä apuvälineis-tä ja niiden käytöstä. Vuosien mittaan Seppo on saanut monista listan jä-senistä henkilökohtaisia kirjeenvaih-tokavereita, joista John on yksi.

Väylä kirjoitettuun kieleen

Pistekirjoitus eli Brailleen kirjoitus on aina ollut ja tulee aina olemaan tär-kein väyläni kirjoitettuun kieleen. En voi kuvitella elämää ilman tuota upe-aa, kuuteen pisteeseen perustuvaa merkistöä. Olen oppinut lukemaan ja kirjoittamaan pisteillä, siinä missä nä-kevät kirjaimilla.

Tutustuin pistekirjoituksen maailmaan ensimmäisen kerran noin neljän van-hana, vuonna 1964. Harjoittelin pis-teitä harjoituslaudan ja siirrettävien

tappien avulla. Se oli ihanteellinen keino saada lapsi kiinnostumaan pis-teistä.

Varsinaiset oppitunnit aloitin sisäop-pilaitoksessa katolilaisen nunnan joh-dolla. Harjoituslaudasta siirryimme lukemaan pistekirjoitusta paperilla ja kirjoittamaan pistekirjoitustaulun ja pistimen avulla. Mekaaniset pistekir-joituskoneet kuten, Perkins Brailier, olivat tuohon aikaan vielä harvinaisia kotimaassani Irlannissa. Taitoni kehittyivät nopeasti, koska luin pal-jon tekstejä ääneen ja loma-aikoina olin pistekirjeenvaihdossa koulutove-rieni kanssa.

Irlannissa ylemmän asteen koulutus sokeille lapsille oli vasta alkanut sii-nä vaiheessa, kun itse aloitin sen. Opettajani kehotuksesta liityin sokei-den kirjaston jäseneksi. Kirjaston erinomaisen palvelun ansiosta olen lukenut pinoittain erilaisia pistekirjo-ja. Yhdessä kahden sokean veljeni kanssa olen tilannut monia pistelehtiä ja vaihtanut niitä kirjeystävieni kanssa.

Koulupoikana ollessani osallistuin innokkaasti vuosittain pidettäviin Braille kirjoituksen lukukilpailuihin. Kilpailijat jaettiin ikäryhmiin ja jokaiselle annettiin pistekirjoituksella yksi sivu sellaista tekstiä, jota he eivät olleet koskaan lukeneet aikaisemmin. Teksti piti lukea ääneen tuomareille, mahdollisimman virheettömästi tietenkin. Koulupoikana pelasin myös innokkaasti pistenopilla erilaisia pelejä. Edelleen innostun, jos joku pyytää minut mukaan Braille-aakkospeliin.

Ensimmäisen pistenäyttöisen rannekellon sain 8-vuotiaana. Tarkistan sen avulla ajan edelleen joka aamu. Pistenäyttöistä herätyskelloa ja sekuntikelloa käytän harvemmin. Myöhemmin olen itse opiskelemalla tutustunut pistenuottien maailmaan.

Erityisesti kuurosokeille tarkoitettuun Tellatouch-laitteeseen tutustuin ensimmäisen kerran muutamia vuosia sitten, kun vierailin kirjeystäväni luona Ruotsissa. Laite soveltuu myös meille huonokuuloisille sokeille, jotka haluavat jakaa salaisuuksia muiden näkemättä tai kuulematta! Innostuin laitteesta ja tilasin sellaisen itsellenikin.

Mahdollistaa itsenäisen lukemisen

Tietotekniikka ja Internet on mullistanut tiedonsaannin kaikille, ei pelkäästään sokeille ja näkövammaisille. Tietotekniikan ansiosta myös pistekir-

joituksen käyttö on laajentunut. Tietokoneen ja pistenäytön avulla voin olla yhteydessä koko maailmaan. Tietotekniikan avulla tekstiä voidaan nykyään tuottaa myös synteettisenä äänenä. Synteettiseen ääneen tai digitaaliseen äänitteeseen verrattuna pistekirjoituksella on kuitenkin se ehdoton etu, että se mahdollistaa itsenäisen lukemisen.

Ensi vuoden tammikuussa tulee kuluneeksi 200 vuotta **Louis Brailleen** syntymästä. Brailleen kehittämä pistekirjoitus on mahdollistanut sokeille luku- ja kirjoitustaidon. Pistekirjoituksen käyttöä ja sen mahdollisuuksia pitää edelleen kehittää, ottaen huomioon myös tietotekniikan suomat mahdollisuudet. ■

(Englannista suomennanut: Tuija Wetterstrand).

Suomessa pistekirjoituksen ja näkövammaisten oppimateriaalien asiantuntijaelimenä toimii Celia-Näkövammaisten kirjaston alainen Braille-neuvottelukunta. Braille-neuvottelukunnasta on säädetty asetuksessa näkövammaisten kirjastosta. Neuvottelukunnan toimikausi on neljä vuotta. Nykyisen neuvottelukunnan toimikausi päättyy 30.4.2010. Sen puheenjohtajana toimii Näkövammaisten Keskusliitto ry:n tiedonsaantijohtaja **Teuvo Heikkonen**.

Kommunikaatiotaidot kannattaa opetella ajoissa

Vieno Hyttinen

Toivon että nykyajan kuulonäkövammaisilla on parempi onni pysyä kehityksessä mukana, kun vain alkavat ajoissa opiskella pistekirjoitusta, viittomakieltä ja sormiaakkosia. Kun aloittaa opiskelun silloin kun vielä kuulee ja näkee, on helpompi oppia ja siirtyä käyttämään opittuja taitoja, jos näkö ja kuulo heikkenevät elämän saatossa.

50-luvulla olin nuori kuulonäkövammaisen, hiljainen, estynyt ja arka. Silloin ei ollut sopeutumisvalmennuskursseja eikä kerhoja. En silloin vielä tiennyt kuulon ja näön heikkenemisestä enkä osannut ajatella, että joskus olisin kuurosokea.

Opiskelussani tiet nousivat aina pysyyn. Vuonna 1959 ryhdyin opiskelemaan konekirjoitusta Varkauden työväenopistolla. Kutsu sokeain ammattikouluun keskeytti yrityksen. Vuonna 1963 aloitin konekirjoituksen opiskelun Helsingin konekirjoitusopistossa. Tämän yrityksen keskeytti liikenneonnettomuus.

Kuva: Tuija Wetterstrand

Vieno Hyttinen

Kolmannen kerran ryhdyin opiskelemaan Turussa 70-luvun alussa kirjeopiskelun avulla. Kone tuli kotiin ja ryhdyin opiskelemaan. Kone rikkoutui, se yritys päättyi siihen.

Neljännän kerran 80-luvun alussa Näkövammaisten ammattikoulussa en enää nähnyt enkä kuullut reuna-esteen ääntä ja tuli monta kirjainta päällekkäin, ennen kuin huomasin sen. Se yritys loppui siihen. Viidettä kertaa en enää yrittänyt. Täällä Tampereella toimintakeskuksessa en enää jaksanut keskittyä.

Lukutelevisioonkin tutustuin liian myöhään. Kun tutkin lukutelevisiota Näkövammaisten Keskusliiton apuvälinekeskuksessa, vain suurimmilla kirjaimilla näin sanan REPO. Kun

pääsin kotiin muutaman päivän jälkeen, lukunäköni hävisi. En voinut enää ajatellakaan lukutelevisiota.

Sitten kellot! Minun ensimmäinen kelloni oli Eurooppa –merkkinen matkaherätyskello, jonka sain lahjaksi sotakummeiltani ollessani 16-vuotias. Ensimmäisen rannekelloni ostin 20-vuotiaana. Kun en enää kuullut tavallista herätyskellon ääntä, tilasin Kuulonhuoltoliitosta tärisevän ranneherätyskellon. Kun näkö heikkeni, vaihdoin sen pisteherätyskelloon. Sitten heräsi ajatus, että onko olemassa kuurosokeiden herätyskelloja?

Muistin ensimmäisen rannekelloni. Löysin liikkeen osoitteen Helsingin puhelinluettelosta. Kirjoitin sinne ja kysyin, onko heillä kuurosokeille sopivia herätyskelloja. Vastaus tuli NKL:n apuvälinekeskuksen kautta. Tilasin sieltä pientä matkaradiota muistuttavan ja paristolla toimivan herätyskellon. Onneksi nykyiset kuurosokeiden kellot ovat pyöreitä ja muistuttavat normaaleja herätyskelloja, numerot vain ovat pistemerkinä.

Tietokoneella ja sähköpostilla en pysty kirjoittamaan, kun en osaa kymmensormijärjestelmää.

Toivon nykyajan kuulonäkövammaisille parempaa onnea elämässä! ■

Retinitis-yhdistys järjestää maailman-konferenssin

Retina Internationalin 15. maailman-kongressi järjestetään Finlandia-talolla Helsingissä 4.-5.7.2008. Konferenssin www-sivut ovat osoitteessa <http://www.retina.fi/congress/>. Online-ilmoittautuminen on alkanut "Ilmoittautuminen ja maksut" -sivun kautta 6.3.2008. Huomaa, että ilmoittautuminen on edullisempaa aina huhtikuun loppuun saakka. Sen jälkeen hinnat nousevat!

Konferenssissa on myös Suomen Kuurosokeat ry:n henkilökunnan asiantuntemusta. Lauantaina aamupäivällä Usherin syndroomaan keskittyvässä työpajassa **Harri Peltola** Kuulonäkövammaisten Kuntoutumiskeskuksesta luennoi tasapainohäiriöistä. Iltapäivällä Retiniitikon perheenjäsenet -työpajassa **Riitta Lahtinen** ja **Russ Palmer** kertovat ympäristön kuvailusta kosketuksen avulla. ■

Siellä muumiot eli niin kuin ennenkin

- ne terveiset lähettivät teillekin

Eero Vartio

Muutama välähdys 16 päivän Egyptin kiertomatkaltaamme marraskuussa 2007. Olimme siellä vaimoni **Hilkan** sekä perhetuttaviemme **Aatu** ja **Gunvor Moilasen** kanssa.

Faraon tapaaminen lykkääntyy

Matkan päätarkoitus on tavata joku nimekäs muumio. Kenties se voisi olla **Tutankhamon**? Pistäydymme Kairon kansallismuseossa siinä toivossa, että tapaisimme maineikkaan faraon.

Toteamme, että osa Tutankhamonin hauta-aarteista on päässyt museon lasivitriineihin. Tuossa on esimerkiksi kultainen kuolinnaamio. Mutta faraon Tutankhamon ei itse ole kotona. Hän on lähtenyt näyttelyesineeksi Lontooseen. Siispä tapaamisemme ainakin lykkäytyy.

Yöpikajunalla Assuaniin

Kiipeämme Kairossa junaan. Seurueemme hallussa on kokonainen makuuvaunu. Jämerä, mutta asiallinen

miespalvelija tarjoilee illallisen. Nautimme sen vuoteen reunalla istuen.

Alkoholi on Egyptin maassa Profeetan tiukasti kieltämä nautintoaine, mutta suomalaisilla on totta kai aina mukana pimeitä pulloja - joten aivan kuivin suin ei tarvitse runsasta, maittavaa ateriaa yrmiä alas.

Vähitellen oikaisemme koipemme makuulavereille. Pikajuna syöksyy Afrikan sysimustassa yössä kohti etelää. Taivalta on taitettavana yli tuhat kilometriä, kunnes tulimme Assuanin padolle ja Nasserjärven pohjoisrantaan. Entinen Nubia on lähes kokonaan jäänyt tämän 500 kilometriä pitkän tekojärven alle.

Yöpikajunallemme tyypillisiä liikkeitä ovat äkkijarrutukset ja huikeat kiihdytykset. Tunnelma on aavemainen, sillä vuoteisiin nähden vastapäisellä seinällä on kaappi. Tiukassa jarrutuksessa sen ovi rävähtää äänekkäästi auki. Taas matkaan säännätessä sama ovi jymähtää voimalla kiinni. - Ja pian taas sama uudelleen - ja taas!

Matkalaisemme eli keskustelukerho vasemmalta oikealle: Gunvor Moilanen, Aatu Moilanen, Hilikka Vartio ja Eero Vartio. Kuvan on ottanut joku ystävällinen ohikulkija, jonka nimi jäi kiireessä kirjaamatta.

Vaikuttaa kuin farao Tutankhamon olisi sittenkin pyrkimässä seuraamme. Joka tapauksessa kolkuttelee ovea. Mutta me ajellemme Niilin vartta Sudanin suuntaan! Ja lujaa mennään!

Muumioista puheen ollen

Vainajahan ne ovat muumiot, tuhdisti suolattuja kestämaan Faraon maallisen majana aina ikuisuuteen saakka. Suolan ohella Egyptin sateeton ilmasto ja rutikuiva hiekka ovat auttaneet tavoitteen toteutumista.

Mutta merkillinen on ollut monen muumion kohtalo. Toisinaan merenkulkijat toivat tuomisina kotimaahan muumion. Monessa länsimaassa laki määräsi vielä 1800-luvulla, että paikakunnan apteekkari sai päättää, mitä muumiolle tehtiin: joko pilkottiin

Hilikka ja Eero menossa farao Tutankhamonin audienssille, jonka tämä järjestää Kuninkaiden laakson hautakammiossa numero 62 Hilkan päivän kunniaksi. Kuvaus Gunvor Moilanen Luxorissa 27.11.2007.

ja jauhettiin ja myytiin kansalle apteekissa - tai joskus harvemmin asetettiin näytteille museoon.

Lopultakin Tutankhamon

Kun palaamme Assuanista Niiliä risteillen, päivänä neljantenä saavumme Luxorin kaupunkiin eli Sinuhesta tuttuun muinaiseen Thebaan. Länsirannalla sijaitsee Kuninkaiden laakso. Tänne on Egyptin mahtavuuden päivinä haudattu noin 40 faraota.

Tunnetuin hauta kuuluu Tutankhamonille. Täältä hänet löydettiin 1920-luvulla, iso osa aarteista yhä haudanneryöstäjiltä pelastuneena.

Täältä farao Tutankhamon löydettiin silloin - ja täällä hän on tänään tiistaina 27.11.2008. On Hilkan päivä, ja

farao Tutankhamon on palannut matkaltaan Lontoosta. Kiipeämme alas hänen lasivitriininsä äärelle. Siinä hän makaa vain muutaman metrin päässä.

Tutankhamonista tuli farao kahdeksan vuoden iässä, ja hän hallitsi 18. dynastian faraoluetteloiden mukaan vuosina 1333-1323 ennen Kristusta. Joten nyt tuossa lasikannen alla matkoistaan uupuneena lepäillessään hän on tosi vanha mies, ikää uskomattomat 3348 vuotta!

Pitkään on oltu tietävinään, että Tutankhamon kuoli murhaajan käden kautta. Päässä on sen oloinen kolhu. Egyptiläinen oppaamme **Valid** on paitsi opas myös egyptologi. Hän on ollut mukana avustamassa, kun Tutankhamonin muumio tutkittiin uudelleen vuonna 2005 meidän ajanlas kuamme. Tulokseksi saatiin, että farao on pudonnut kilpa-ajovaunuista ja kuollut saamiinsa vammoihin. Muista lähteistä tiedetään poikafarao innokkaaksi kilpa-ajojen ystäväksi. Pään kolhu on kuulemma sattunut vasta muumiolle. Olisiko kolahtanut ovipieleen hautaan vietäessä? ■

Avustusten haku-aika meneillään

Tolvasen testamenttirahaston avustusten jaossa otetaan erityisesti huomioon lapset ja nuoret. Avustuskohhteita voivat olla esim. kodin koneet, laitteet ja niiden korjaus, tilapäinen rahantarve sairauden, työn puutteen tai muun syyn takia. **Beda ja Harald Liljanderin muistorahastosta** myönnetään avustusta kuurosokeille vapaa-ajantoimintaa, matkaa ja hankintoja varten. **Jäkälä-kiinteistöt -rahastosta** myönnetään avustusta kuurosokeiden elämän ilon sekä elämänlaadun lisäämiseksi ja parantamiseksi.

Hakija, joka hakee avustusta ensimmäistä kertaa, on avustuksia myönnettäessä etusijalla, samoin kuin sellainen henkilö, jolle aikaisemmin myönnetystä avustuksesta on kulunut pitkä aika. Avustusanomusten pitää olla Suomen Kuurosokeat ry:ssä viimeistään 31.3.2008 ja 31.8.2008.

Lisätietoja toiminnanjohtaja **Kai Leinonen** puh. 09-5495 3518, 040-505 4680 tai aluepäällikkö **Ritva Rouvinen** puh. 014-620 727, 0400-581 659. ■

Riitta on tehokas kuurosokeusasiain tiedottaja

Tuija Wetterstrand

“Välillä tulee sellainen olo, että kaikki kaupungin taksikuskit tuntevat minut, mutta minä en ketään. Kaikki käyttäytyvät, kuin olisin hirveän tuttu”, **Riitta Ruissalo** naurahtaa. Vaikka ei se mikään ihme ole, että taksikuskit Tampereella tuntevat Riitan. Hän kouluttaa joka vuosi useita kymmeniä tulevia ja jo ammatissaan toimivia taksikuskeja kohtamaan kuurosokean asiakkaan.

Ensimmäiset kuljettajakoulutukset Riitta veti 1990-luvun alkupuolella yhdessä aluesihteerin **Marjatta Puromäen** kanssa. Alkuun koulutuksia oli satunnaisesti, tämän vuosituhatosen puolella niitä on ollut säännöllisesti. Yleensä Tampereen Aluetaksi Oy:n järjestämiä kuljettajakursseja on yksi keväisin ja yksi syksyisin. Kurssien luennoitsijoina on muiden asiantuntijoiden lisäksi myös vammaisjärjestöjen edustajia liikuntavammaisista, näkövammaisista ja kuurosokeista. Vammaisjärjestöjen koulutukseen on varattu yksi kolmen tunnin kurssi-ilta.

Riitalle on muodostunut jo valmis

koulutuspaketti. Tärkeitä muistutettavia asioita ovat muun muassa se, että kuurosokeaa asiakasta ei saa jättää, ennen kuin varmistetaan, että hän pääsee sisälle. Häntä ei saa myöskään “lykätä” edellä. Kuulolaite vaikuttaa kommunikaatioon ja saattaa aiheuttaa ongelmia paikallistaa, mistä suunnasta ääni tulee. On myös tärkeää korostaa, että kuurosokeat on ihmisiä siinä, missä muutkin. Jos joku asia on epäselvä, aina voi rohkeasti kysyä. “Ja vaitiolovelvollisuudesta ei koskaan puhuta liikaa”, Riitta painottaa.

Taksinkuljettajat eivät ole ainoa ryhmä, joita Riitta kouluttaa. Hän on vetänyt koulutustilaisuuksia monille eri ammattiryhmille ja opiskelijoille.

Tampereen kerhoa Riitta on vetänyt jo 14 vuotta. Hän on muutenkin aktiivinen toimija yhdistyksessä. Riitta on yhdistyksen kouluttama kuurosokeusasiain tiedottaja, sonetti-ohjaaja ja tukihenkilö. Toimitusneuvoston puheenjohtajana hän toimi aikaisemmin usean vuoden ajan. Riitta opastaa

Kuurosokeusasiain tiedottaja Riitta Ruissalo (vas) ja aluesihteerin Marjatta Puromäki tekevät paljon yhteistyötä kuurosokeudesta tiedotettaessa.

tarvittaessa asiakkaita myös Daisy-laitteen käytössä.

Kun Tampereen kuurosokeiden kerho vietti perustamisensa 20-vuotisjuhlaa kaksi vuotta sitten, Riitta kutsui vieraaksi pirkanmaalaisia kansanedustajia. Kerhon 15-vuotisjuhlien kunniaksi hän järjesti taksikampanjan, jossa takseille jaettiin tietoa kuurosokean asiakkaan kanssa toimimisesta.

Olen itse ollut paikalla, kun Riitta on puhunut kuurosokeiden kerhossa tai esitelmöinyt kuurosokeudesta, ja olen voinut vain ihailla sitä selkeyttä ja varmuutta, jolla hän asiansa esittää. Onkin yllätys kuulla, että Riitta kuvai-

lee itse itseään pohjimmiltaan ujoksi ja araksi. “Ensimmäisen kerran, kun puhuin yleisölle vapisin kuin haavanlehti”, Riitta paljastaa. “Mutta esiintymiseen tottuu, ja kokemus tuo tietenkin varmuutta.”

Kuurosokeusasiain tiedottajana ja kouluttajana olo on vaativaa. Kun puhuu kuurosokeudesta omakohtaisesti, joutuu laittamaan itsensä likoon. Silloin täytyy olla sinut itsensä kanssa. “Täytyy kuitenkin muistaa, että en puhu vain minusta itsestäni, vaan muistakin kuulonäkövammaisista ja täysin kuurosokeista”, Riitta muistuttaa. ■